

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Diplomová práce

MÉDIA A EXPERIMENT

Michaela Holubec Birtusová

Plzeň 2016

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara

Katedra výtvarného umění

Studijní program Výtvarná umění

Studijní obor Intermediální tvorba

Specializace Intermédia

Diplomová práce

MÉDIA A EXPERIMENT

BcA. Michaela Holubec Birtusová

Vedoucí práce: Doc. akad. mal. Vladimír Merta
Katedra Výtvarného umění
Fakulta designu a umění Ladislava Sutnara
Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2016

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2016

.....
podpis autorky

OBSAH

ÚVOD.....	1
MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE.....	2
TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY.....	4
CÍL PRÁCE.....	5
PROCES PŘÍPRAVY.....	6
PROCES TVORBY A TECHNOLOGICKÁ SPECIFIKA.....	8
POPIS DÍLA.....	9
PŘÍNOS PRÁCE PRO DANÝ OBOR.....	11
SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY PRÁCE.....	14
ZÁVĚR.....	15
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	16
RESUMÉ.....	17
SEZNAM PŘÍLOH.....	18
PŘÍLOHY.....	19

ÚVOD

Má diplomová práce se skládá z díla a této teoretické části práce. Na následujících stránkách se pokusím přiblížit ji z různých úhlů pohledu a osvětlit příčiny, cíle i kontext jejího vzniku.

Budu se postupně věnovat nejprve svým předchozím pracem, abych přiblížila podhoubí, ze kterého vyrůstá, dále jaká jsou její témata a cíle. Poté přijde na řadu několik stěžejních kapitol: popis přípravných prací a proces vzniku díla a popis díla samotného. Dále se budu věnovat jeho teoretickému ukotvení v kapitole Přínos práce pro obor.

Na závěr se pokusím nastínit i silné a slabé stránky.

MÉ DOSAVADNÍ DÍLO V KONTEXTU SPECIALIZACE

Intermedia pro mne nejsou zatím tak dlouhou cestou. Po téměř devíti letech strávených studiem i praxí v designu módy, doplňků a bot jsem se rozhodla, že mi to nestačí. Chyběl mi prostor experimentovat, prostor se projevat i za hranici designu. Ten je totiž vždycky svázán s konkrétním použitím a tím značně omezen. Nikdy jsem se nebála výzev a už dlouho jsem toužila po možnosti svobodnějšího uměleckého vyjádření. A tak jsem se rozhodla pro zcela nový obor.

Intermédiá mě nadchla právě svojí možností spojovat nespojitelné a svojí neomezenou paletou prostředků. Vždycky, i v designu, jsem se pohybovala někde mezi přírodou a městem, mezi duší a počítačem. To, co se v mém předchozím oboru zdálo jako nevýhoda, se pro mě stalo zdrojem inspirace.

Ráda bych zde několik stěžejních projektů popsala, abych diplomové práci dodala alespoň hrubý kontext předchozí tvorby.

Jedním z mých prvních experimentů v novém oboru byla zvuková instalace, site-specific pro plzeňský Světovar (původně prostor pivovaru následně využívaný jako kasárna a poté prázdný). Ve zvukovém studiu jsem se experimentálně pokoušela nahrát zvuk klíčících rostlin, který jsem následně chtěla editovat a pustit ve ztemnělé suterénní betonové místnosti Světovaru, která vyniká přímo chrámovou akustikou. Co se mi ve skutečnosti podařilo nahrát je otázkou, spíš než o rostliny šlo o zvuky země, tiché hučení a dunění, které vzniká jemným otřesem půdy, když po ní chodíme nebo ji jinak rozvibrováváme. Zvuk jsem lehce editovala a na místě instalovala. Atmosféra byla zvláštní. Pozorovala jsem posluchače díla. Ti, kteří se neutišili, nic neslyšeli, protože jejich vlastní hlasy subtilní zvuky nahrávky překřičely. Z toho pro mne plynula zpráva: kdo zemi neposlouchá, nic neslyší, jen sebe. Pro mne to byl dokonalý výsledek a první krok v seznamování se se zvukem jako médiem.

Dalším pro mě podstatným dílem se stala performance v Kostele sv. Apoleny u Malkova. Inspirovala jsem se tehdy běžícím projektem Zaniklé a ohrožené kostely, který se zaměřoval na land-artová díla v opuštěných kostelech plzeňského kraje. Absolvovala jsem několik výletů za poznáním míst vhodných pro sochařské instalace a potkala jsem Apolenu – charismatické místo, stojící obvodové zdi a klenby bez střechy obklopené hlubokým, magickým Českým lesem. A tichem. Jen ty

zdi připomínaly minulost, kdysi živou a hlasnou. Přestože se o to účastníci projektu pokoušeli, do tohoto kostela nebylo možné umístit žádnou trvalou instalaci. Majitelé si to nepřáli. Připadalo mi to smutné a rozhodla jsem se místu vrátit alespoň kousek jeho ztracené minulosti a zasáhnout jiným médiem. Zvukem. Jeden celý den jsem od úsvitu do soumraku strávila na Apoleně a zvonila jsem – rozbřesk, poledne, soumrak. Zvuk, který si krajina pamatuje, se vrátil. Alespoň na den. Performance jsem se snažila zprostředkovat pomocí videozáznamu.

Věnuji se i experimentům s fotografií a dalšími médii. Průběžně se ke mě vrací témata, která se týkají mého předchozího zaměření.

Příkladem fotografického projektu je několik sérií o zkoumání prostoru kolem těla. Ústředními motivy jsou neobjevená místa mezi vrstvami oblečení nebo nechtěné otisky oděvů zbyvší na kůži. Místa přehlížená, intimní, uvádějící nás do rozpaků z vlastní tělesnosti. Z vlastní smrtelnosti.

Projekt představující pro mě návrat ke kořenům v mnoha smyslech jsem nazvala Spřádání. Z jediného místa na soutoku plzeňských řek jsem sklídila všechny obrovské kopřivy. Strávila jsem dlouhé hodiny ručním zpracováváním kopřivového vlákna a spřádáním lanka. Kontemplace holýma rukama. Lanko jsem poté vrátila zpátky na místo, kde předtím kopřivy rostly. Navazujíc na historii místa - nejstarší osídlení Plzeňska a soutok řek jako symbol brány do města, vyrobila jsem síť, ochranný rituální symbol, který dobré propouští a zlé zachytává. Byla to těžká práce a můj návrat k pravěkým technikám zpracování textilu. Výstupem tohoto projektu nebyla jen instalace hotové sítě na místo, ale celý proces vzniku.

Jak je patrné z tohoto nastínění mých předchozích děl, nejvíce se opakují motivy místa a převážně digitální média, obzvláště zvuk. S ním pracuji i v této diplomové práci.

TÉMA A DŮVOD JEHO VOLBY

Téma na deskách této práce zní Média a experiment. Jak vidno z příkladů uvedených v předchozí kapitole, v centru mé pozornosti se vždy nachází konkrétní místo. Principy site-specific jsou mi blízké, ať už jde o konkrétní body ve městě, krajině, nebo přeneseně i o vlastní tělo.

Zajímá mne i zkoumání a experimentování s různými médii a intermedialita. Nejde mi jen o výsledné dílo, předmět či instalaci, ale i o proces vzniku, který je pro mě vždy do jisté míry experimentem.

Z těchto důvodů jsem si i pro svou diplomovou práci vybrala místo mě blízké. Žižkovský tunel. Lokalitou se jedná o moje dlouholeté sousedství, atmosféra je silná, akustika specifická a mýtus známý široko daleko. Velmi mě to fascinuje.

Vzhledem k tomu, že se jedná o experiment, nedefinovala jsem hned ze začátku, jak přesně má výstup vypadat. Dopracovávala jsem se k němu v průběhu a intuitivně.

CÍL PRÁCE

Většinou je koncept a jasná vize výstupu to první, s čím pracuji, a zůstává pevným bodem po celou dobu práce. Tentokrát byla má volba tématu i místa více intuitivní.

Obrátit způsob tvorby a experimentovat i s ním mi připadá velmi zajímavé. I proto jsem tentokrát při tvorbě musela ujít dlouhou cestu promýšlení a hledání. To pro mě nebylo vůbec snadné, ale z určitého úhlu pohledu poctivější. Mám pocit, že se tímto druhem experimentu skutečně někam dostávám: zdánlivě velkým obloukem zpátky na začátek, ve skutečnosti ale k dílu jasnějšímu a promyšlenějšímu.

Zadaným cílem práce je instalace. Postupně jsem si určila, že bych ráda pracovala se zvukem a jeho pomocí vytvořila určitou atmosféru. Jak jsem zjistila již při dřívějších pracích, pouhý zvuk nebo obraz sám o sobě nemusí stačit. Instalace, čili použití jednotlivých prvků v konkrétním prostoru, je nedílnou součástí práce.

Mým cílem je tedy pracovat s konkrétním médiem – zvukem – a zpracovat ho nejen jako zvukovou kompozici, ale jako komplexní instalaci v prostoru, která diváka nějakým způsobem vtáhne. Ráda bych se vyvarovala prázdné černé místnosti s pouhým zvukem, se kterou jsem pracovala ve výše popsané instalaci pro Světovar. Chtěla bych na ni tímto dílem svým způsobem navázat, ale posunout se zase o krok dál.

PROCES PŘÍPRAVY

Věděla jsem, že chci pracovat v místě svého bydliště s něčím, co je mi blízké nejen tématicky. Strávila jsem dlouhou dobu mapováním okolí, chozením i ježděním na kole, a hledala jsem zajímavá místa.

V Praze jsem se narodila a krom několika let strávených v Plzni a několika delších pobytů v zahraničí v ní žiju celý život. Stěhovala jsem se mnohokrát a žila v mnoha různých čtvrtích, ale na Žižkově je prostě něco specifického, co jsem jinde nenašla. Zvláštní mix starých činžáků v blokové zástavbě s brutálními šedými krabicemi paneláků – dva naprosto neslučitelné světy vedle sebe. Dávno z provozu vyřazené Nákladové nádraží Žižkov, které se dnes pomalu probouzí a stává se kulturně využívanou industriální památkou. Olšanské hřbitovy se svými historicky cennými hrobkami a pohřbenými velikány minulosti, kam dnes chodí na procházky maminky s kočárky jako do parku. A hned v těsném sousedství hypermoderní nákupní centrum a zvláštní novodobá monumentální architektura developerských projektů, prosklených kanceláří nebo bytových domů.

Také mix obyvatel je zvláštní, zatímco kolem shopping-mallů se zhuštěně nachází kravačáci, „dolní Žižkov“ je osídlen převážně různými menšinami.

A jedním z těch mnoha magických, absurdně vedle sebe ležících míst je i Žižkovský tunel – portál z té podezřelé části města do jiného světa, do upraveného a vypucovaného Karlína.

Právě Žižkovský tunel jsem po konzultaci zvolila jako své „místo činu“.

Další část přípravných prací tedy proběhla tam. Konceptně jsem se v tu dobu nacházela na trochu nejistém místě, kdy jsem si nebyla jista, jak přesně bude můj výstup vypadat. Do tunelu jsem chodila docela často, někdy jen tak, připomenout si terén, ale často i s mikrofonem nahrávat zvuk.

Nepřestávalo mě fascinovat, že pokaždé, když jsem místo navštívila, našla jsem jinou scénu. Nahoru i dolů proudili nejružnější lidé ve dne i v noci a vždycky s sebou přinášeli něco nového. Někdy kolem pobíhaly děti. Někdy se tunelem šinuli místní feťáci. Chodili tam pánové v oblecích a vedli dispute o penězích, rychlým krokem kolem mě proklapávaly dámy na podpatcích. Seděl tam muzikant a hrál na djembe. Turisté nestíhali valit oči na ten bizarní prostor. To všechno se díky specifické

akustice a stísněnému koncentrovanému prostoru jeví mnohem intenzivnější než jen tak na ulici. Pomalu se mi v mikrofonu hromadily střípky života toho místa.

Po další konzultaci, kdy vyšlo najevo, že aby byl výstup komplexnější, bude třeba zapojit i vizuální stránku, jsem potřebovala i obrazový záznam. Jeho vznik měl vtipné performativní kvality.

Chtěla jsem se soustředit na akustickou stránku a vizuální doprovod co nejvíce abstrahovat. Při záznamu videa jsem proto vycházela z umístění reproduktorů pro 5.1 surround. Tento systém jsem otočila a aplikovala na jednotlivé kamery. Úhly záběru odpovídají umístění jednotlivých zvukových reproduktorů – dva přední, dva zadní, subwoofer a centrální. Jediný rozdíl je v tom, že reproduktory jsou namířeny dovnitř směrem k posluchači, zatímco moje kamery ven, směrem k prostředí.

Záznam jsem pořizovala najednou za asistence šesti dobrovolníků a jejich smartphonů. Společně jsme prošli tunelem, každý zabíraje stabilně svůj výsek. Všechny tyto záběry jsem složila do jednoho, opět jsem se držela principu skládání a vrstvení zvuku z různých směrů, tak jak se skládají v surroundu. Záběry se vzájemně překrývají, a protože kamery většinu času zabírají podlahu a strop tunelu, které jsou vykachličkovavé a vydlážděné, tvoří dohromady geometrickou strukturu. Výsledný mix působí dost abstraktně, což je zajímavý efekt, když jde ve skutečnosti o naturalistický detail. Podává podrobnou zprávu o prostředí a zároveň je těžké se zorientovat, jelikož nenabízí žádný záběr na celek.

Při pořizování vizuálního materiálu jsem měla dojem, že v tunelu provádíme jakousi performanci. Šest lidí se smartphony, kteří v ustálené formaci prochází na druhou stranu (a někteří z nich jdou tedy pozadu), vyvolává v kolemjdoucích jistý údiv. Dostalo se nám různých reakcí - od otázek, co to provádíme, až po našťavané komentáře, co tam máme co točit. Myslím, že to na výsledné práci není nijak patrné, její cíle jsou trochu jinde, ale i tak to považuji za část procesu vzniku a tedy část díla.

Proces přípravy tedy zahrnoval hlavně práci v terénu a sběr materiálu. Další práce na konkrétním výstupu se už přesunula do digitální střížny zvuku i obrazu, z reálného do digitálního světa.

PROCES TVORBY A TECHNOLOGICKÁ SPECIFIKA

Proces tvorby a technologická specifika jsou v mém díle velmi úzce spojeny. Výstup se ukázal jako poměrně technicky náročný. Vyžadoval použití opravdu všech dovedností, které jsem se během studia učila a ještě osvojení si některých nových. Stejně tak jsem byla nucena použít mnoho technického vybavení. Některé bylo možno si půjčit, část jsem si ale musela pořídit a naučit se s ním i zacházet.

Během studia už jsem měla možnost pracovat s videem i zvukem ve všech fázích, od pořizování záznamu přes postprodukcí až po instalaci, ale i tak se v tom všem cítím být nováčkem. O to větší je ale moje motivace se učit a s každým dalším projektem se posouvám. Tak tomu bylo i u této práce.

K záznamu vizuální stránky bylo použito šest různých mobilních zařízení s různým formátem výstupu a různým frame-ratem. Postprodukce takového materiálu byla technicky velmi náročná. Musela jsem nejdřív sjednotit všechny parametry, aby vůbec bylo možné pracovat s nimi v rámci jednoho celku. Pro postprodukcí videa používám software Lightworks. Potřebovala jsem zvládnout šest vrstev videa s několika druhy efektů v každé vrstvě, což se taky ukázalo jako těžký úkol s různými technickými úskalími.

Co se týká audia, software Audacity naštěstí umí exportovat v celku libovolně poskládaný vícekanálový zvuk. Zato hardwarový výstup zvukových dat z počítače byl trochu tvrdší oříšek. Cokoli složitějšího než stereo není v základní výbavě. Vyřešila jsem to nejjednodušeji jak to bylo možné, externí zvukovou kartou pro 5.1 surround. Uvažovala jsem chvíli o ještě více kanálech, ale reprodukce takového výstupu je opravdu náročná, má-li mít požadovanou kvalitu. Smířila jsem se tedy s tím, že šest kanálů mi prostě bude muset stačit.

Následovalo experimentování se sebraným materiálem, jednak v softwaru, ale i hardwarově. Naučit se zapojit všechny jednotlivé komponenty do sebe a všechno správně nastavit a naladit mi chvíli trvalo. Bylo to pro mě trochu náročné, ale zároveň mě tenhle druh práce hodně bavil.

POPIS DÍLA

Jedná se o audiovizuální instalaci neboli zvukově-obrazové dílo. Sestává tedy z videa a zvukové části, která je nosným prvkem a je určena pro reprodukci na 5.1 surround systém (šestikanálový zvuk). Obě složky díla, zvuková i obrazová, jsou součástí jednoho neoddělitelného celku.

Předpokládaná instalace by se ideálně měla uskutečnit v malé samostatné místnosti, která by byla zatemněna. Na vzdálenější straně proti dveřím by byl nainstalován digitální fotorámeček, ve kterém by ve smyčce běžel vizuál. Čekám, že drobný obraz by diváka lákal, aby chtěl do místnosti vstoupit a podívat se na video. Zároveň by byla v místnosti nainstalována kompletní reprosoustava surround zvuku, na které poběží audiostopa, také ve smyčce. Vzhledem k abstraktní povaze vizuálu není nutné, aby s ním byl zvuk synchronizován. Audio bude přehráváno přiměřeně nahlas, aby skutečně vytvořilo zamýšlený environment – dílo-zvuk, do kterého se dá vstoupit a které diváka zcela obklopí, vytvoří intenzivní působení na jeho smysly. Kombinací malého abstraktního vizuálu a hlasitého, prostorového, komplexního zvuku plného detailů vzniká výrazný kontrast.

Dílo, respektive jeho zvuková část, bude zároveň umístěno na www.sonicity.cz v rámci projektu Zvuky Prahy / Sounds of Prague. Ten je na stránce popsán takto:

*"Stránka Sonicity obsahuje skoro 1000 zvukových sond a "pohlednic" z míst od centra až po pražské periferie. Nahrávky nejsou vždy nutně "pozitivní". Archiv prozrazuje široké spektrum osobních interpretací míst."*¹

dále se na stránce píše:

*"Můžete také zasadit vaše nahrávky přímo do virtuální kartografie Prahy a ozvučit ji tak."*²

1 <http://www.sonicity.cz/cs/cs/obecne-informace> 14.4.2016

2 tamtéž

což je přesně to, co jsem si s dílem přála udělat už v době zadání této práce. Spojit ho pomocí internetu s potencionálním posluchačem a také s konkrétním místem, ke kterému se váže. Jak jsem již zmiňovala v úvodu, chápu své projekty nejen jako výstupní artefakt či instalaci, ale také jako proces. V případě zvuku (a audiovizuálních výstupů) je procesem i jeho poslech.

Dílo může být na stránku umístěno až po jeho oficiálním obhájení před akademickou komisí. Předpokládám tedy datum zveřejnění někdy během června či července tohoto roku.

Dílo vnímám hlavně jako akustické, jako svého druhu příběh místa, který je vyprávěn pomocí zvuků. Vizual je v tomto smyslu použit hlavně jako doprovod, podpora emoce a atmosféry a vypráví-li něco, pak v tomto případě pouze o banálním pohybu dopředu konkrétním prostorem. Pohyblivý obraz ale přitahuje pozornost a v rámci instalace působí jako vábnička, jak diváka nalákat do prostoru jinak temné místnosti, ve které zdánlivě nic zajímavého není.

Záznam zvuku naproti tomu nese mnoho detailů a předává zprávu o místě vypravěčtější než vizual. Můžeme slyšet střípky životů reálných lidí, různé šumy a hluky, náznaky, které provokují fantazii.

Principem zvuku v tunelu je několikanásobné odrazení, prostor nám s neobvyklou intenzitou vrací, co do něj vkládáme. Žižkovský tunel je dlouhý 303 m, člověk, který chce projít na druhou stranu, je tedy vystaven několikaminutovému působení tohoto prostoru. Jak jsem při nahrávání pozorovala, mnoho lidí nevypadá, že by si toho byli nějak vědomi nebo tomu přikládali důležitost. Pro někoho se průchod tunelem možná už stal všedností a každodenní nutností. Ale pro někoho, často pro návštěvníky Prahy, kteří se v místě ocitli prvně nebo náhodou, to může znamenat neobvyklý zážitek. Díky odstupu, který od celé scenérie mají, mohou zostřeně vnímat intenzitu místa.

Odrazy našeho vlastního projevu se nám najednou vše zrcadlí. Jsme klaustrofobně nacpaní do úzkého prostoru bez možnosti jít jinam než dopředu nebo zpátky. Pro někoho je to děsivé. Někdo si umí hrát a brát takový zážitek pozitivně.

Snažila jsem se zachytit zejména efekt násobení a zrcadlení. Zvukový záznam takového místa může posluchači nabídnout zcela nový způsob, jak na místo nahlížet.

PŘÍNOS PRÁCE PRO DANÝ OBOR

Zvuk je mezi intermediálními a multimedialními umělci již dlouho etablované médium. Již malířské dílo Kandinského a Kupky bylo výrazně ovlivněno hudbou, dalo by se říci, že šlo o pokusy převést zvuk do vizuální podoby. V šedesátých letech experimentovalo mnoho umělců se zvukovým záznamem, který se stával součástí díla. V této souvislosti lze zmínit tvorbu italských futuristů a jejich Umění hluku, Johna Cage a happening (například kompozice 4'33), Jeana Tinguelyho, který nahrával zvuky svých soch-strojů a v našem prostředí hlavně Milana Grygara. Šedesátá léta jsou vůbec dobou rozkvětu umění spojeného se záznamem zvuku. Od té doby se zejména z důvodu prudkého vývoje kvality nahrávací techniky a její vzrůstající všeobecné dostupnosti **sound-art** (zvukové umění) rozrostl do celé škály přístupů.

Není mým cílem se na stránkách této práce věnovat dějinám umění. Vybrala jsem si proto několik klíčových termínů, které se k mojí práci úzce vážou a které bych ráda představila.

Mám-li začít skutečně od kořenů, můj projekt navazuje na tradici **field-recordingu** – zaznamenávání zvuku mimo studio. Typickým příkladem pro tento široký termín jsou nahrávky přírodního nebo urbánního prostoru. Field-recordings se staly svébytnou součástí zvukových kompozic, od alternativní hudby přes rozhlasové hry až po mainstreamovou hudební produkci. Jako součást ambientní hudební scény bývají interpretovány i jako samostatný žánr a používány (reprodukovány, vysílány) i ve zcela nezměněné podobě.³ To ilustruje jistý posun ve vnímání hudby. Zatímco dříve by za hudbu bylo považováno pouze hudební dílo reprodukovatelné hudebním nástrojem, s nástupem médií schopných nést zvuk se v hudbu proměnily i mnohé „nehudební“ zvuky a šumy. Jan Trojan k tomu ve své studii *Vyjádřovací prostředky elektroakustické hudby v kontextu multimedialní tvorby* píše:

„V souvislosti s mnoha hudebními směry etablovanými se v průběhu 20. století, od futurismu, spektrální hudby či témbrové hudby a různých nových tendencí, směřujících od rytmicko-harmonicko-melodické hudební struktury po formu, v níž je

3 https://en.wikipedia.org/wiki/Field_recording 21.4. 2016

kladen důraz na zvuk a jeho podstatu, se dostáváme do oblasti, jež je úzce spojena s vývojem technické informačně výpočetní vyspělosti. Od doby, kdy jsme schopni zaznamenat zvuk, byť do dnes již historické podoby dřevných štítků, vinylových desek, magnetofonových pásek či pomocí digitálních technologií, jsme schopni uvažovat o jeho formě, zvukové podstatě, tónu, hlasitosti, rytmu, artikulaci. Jsme schopni pojmout zvuk jako svébytnou hudební jednotku, již donedávna představovala harmonicko-melodická myšlenka.“⁴

Tím se dostáváme ke zcela zásadnímu, byť v českém prostředí málo prozkoumanému oboru akustické ekologie, kterému se ve zmíněné studii Trojan věnuje.

Akustická ekologie (někdy též nazývaná ekoakustika či *Soundscape Studies*) je disciplína zabývající se vztahy mezi živými bytostmi a prostředím zprostředkovanými zvukem.⁵

„Akustická ekologie se etablovala v průběhu sedmdesátých let 20.století na Univerzitě Simona Frasera v Britské Kolumbii. Vznikla jako mezidisciplinární spojení filosofie, sociologie a umění směřujících do světového projektu *Soundscape* (*The World Soundscape Project*, dále *WSP*). Založil ji spisovatel a skladatel R. Murray Schafer. Účastníci projektu *WSP* sbírali různé urbanistické nahrávky, např. polední píšťaly, přístavní sirény, prostředí vlakových stanic, dokumentovali přírodní soundscapes (zvukové krajiny, pozn. autora) a pořizovali interview pro průzkum, jak lidé reagují na různé druhy zvuků, se kterými se setkávají v běžných životech.“⁶

Specifickou formou je tedy tzv. **soundscape** – zvuková krajina. Často může jít o prostý field-recording konkrétního akustického prostředí. Nicméně i v rámci

4 TROJAN, Jan; *Výjadřovací prostředky elektroakustické hudby v kontextu multimediální tvorby*; Hudba a multimédia: sborník studií. Vyd. 1. Praha: Triga pro Akademii múzických umění v Praze, 2010. ISBN 978-80-904506-2-2, str. 62

5 "Acoustic ecology, sometimes called ecoacoustics or soundscape studies, is a discipline studying the relationship, mediated through sound, between living beings and their environment." cit. https://en.wikipedia.org/wiki/Acoustic_ecology, 21.4.2016, překlad autorka

6 TROJAN, Jan; *Výjadřovací prostředky elektroakustické hudby v kontextu multimediální tvorby*; Hudba a multimédia: sborník studií. Vyd. 1. Praha: Triga pro Akademii múzických umění v Praze, 2010. ISBN 978-80-904506-2-2, str. 64. cit. Cummings, J.: *Listen Up: Opening Our Ears to Acoustic Ecology*. In: Zoogoer (magazine of the US National Zoo), July/August 2001. Dostupné [online] z www.acousticecology.org/writings/listenup.html [09/2010]. Překlad Jan Trojan

soundscapes existuje oblast zvukových kompozic. V nich je za pomoci akustického materiálu (často, ale ne výhradně, získaného právě field-recordingem) zvuková krajina komponována.

Právě komponováním field-recordingových zvukových nahrávek vznikala moje práce, dalo by se tedy říct, že jde o komponovaný soundscape, o pokus zachytit a předat esenci konkrétního prostředí.

Prostředí (**environment**) je dalším klíčovým slovem pro tuto práci. Má-li se zařadit do některé další umělecké škatulky, přiklání bych se nejspíše k té se štítkem „Zvukový environment“. Environmentem mám na mysli vytvoření konkrétního prostředí, do kterého lze zcela vstoupit, nikoli ho jen z povzdálí sledovat jako v galerii.

Všchny výše zmíněné termíny nějak souvisejí nebo přímo definují moji práci. Co je tedy jejím přínosem pro obor? Jak je patrné z výše uvedené citace, "uměním" je ve zmíněné definici akustické ekologie myšlena zejména hudba. Ale podobně jako sama akustická ekologie stojí i tato práce stojí na rozhraní oborů - výtvarného umění a hudby.

Díla na rozhraní témat a oborů jsou nepochybně hlavní náplní intermédií a proto takový druh díla považuji za ve svém oboru přínosný. Zvuku se jako médiu věnuje výrazně méně umělců než různým formám obrazu. Připadá mi proto přínosné objevovat možnosti, které nabízí, stejně jako úskalí, které práce s ním přináší. Vnímám to jako možnost obohatit nejen sebe jako tvůrce, ale potenciálně i celý svůj obor.

Tuto kapitolu bych ráda uzavřela poslední citací z Trojanovy studie, která shrnuje některé naše společné záměry:

„Mým záměrem je poukázat na analogii dvou vzájemně se vyskytujících a prolínajících světů – environmentálního a tvůrčího – a vytvořit pohled na hudební dílo jako součást životního prostoru, v němž se v podobě zachycené akusmatické situace zrcadlí akustický odraz doby a prostředí, v kterém je tato situace zaznamenána.“⁷

Nezbývá než dodat, že zdaleka nemusí jít jen o dílo hudební.

7 Tamtéž, str. 62

SILNÉ A SLABÉ STRÁNKY PRÁCE

Hodnotit své vlastní dílo, zejména bez časového odstupu, je pro mě vždy velmi těžké. Po letech strávených v prostředí umělecké školy a vyslechnutí mnoha názorů ze všech perspektiv, které se často vzájemně popírají, jsem se vzdala naivní myšlenky, že je možné vytvořit dílo, které se bude líbit všem. Obrátila jsem svou pozornost na témata, která oslovují mě osobně a dokážu v nich nalézt smysl. Ten se následně snažím předat, přičemž volba formy onu myšlenku někam posouvá.

V této práci jsem se snažila přenést jistý aspekt konkrétního místa pomocí uměleckých prostředků instalace do prostoru galerijního typu a ukázat ho tak v jiném světle. Předpokládám, že si dílo najde své zastánce a že pro další skupinu lidí bude úplně nepochopitelné.

Hodně také bude záležet na konkrétním prostoru, do kterého bude instalace umístěna a jak se mi ji povede technicky zvládnout. V tuto chvíli je otevřeno několik možností umístění, a právě to shledávám jako možný nejslabší bod. Tento typ díla je poměrně náročný na podmínky, není možné ho prezentovat kdekoli. Aby byl efekt takový, jak zamýšlím, je třeba najít vhodnou místnost s optimálním akustickým prostředím (tj. s relativním tichem), s možností ji zatemnit a nacházející se na místě, kde bude návštěvník nucen alespoň projít kolem a nahlédnout.

Na druhou stranu věřím, že se mi tentokrát podaří zvládnout instalaci tak, aby byla pro diváka lákavá, a následně ho vystavit intenzitě environmentu. Věřím, že se mi podařilo složit akustickou i vizuální stránku do takového celku, který bude působivý, a že právě volba média zvuku poskytne možnost diváka takřikajíc "dostat".

ZÁVĚR

V tomto pojednání jsem se zabývala různými teoretickými i praktickými aspekty své diplomové práce. Představila jsem některá svá předchozí díla, která jsou s ní v tématické souvislosti a osvětlují, v jakém kontextu vznikala tato práce. Dále jsem se věnovala tématům a cílům práce. Popsala jsem proces přípravy i proces tvorby. Následně jsem popsala dílo a v nejvíce teoretické kapitole této práce jsem se blíže podívala na možný přínos pro můj obor. Práci jsem uzavřela kapitolou o silných a slabých stránkách.

Ráda bych na tomto místě poděkovala všem, kteří mi s mou prací jakkoli pomohli. Zejména mému vedoucímu práce doc. Mertovi za veškeré konzultace, které mi v celém průběhu tvorby opravdu pomáhaly posouvat se dál, nejvíce ve chvíli, kdy už jsem se sama cítila v tématu úplně ztracená, a za jeho lidskost, se kterou ke svým studentům vždy přistupuje.

Další dík patří všem, kteří byli nuceni poslouchat moje nářky nad technikou a byli ochotni se mnou vést nekonečné diskuze o zvuku a prostoru a o městě a jeho lidech a o umění a o tom, jak to všechno spolu souvisí.

Zásadní poděkování dlužím i svým šesti kameramanům, kteří se mnou byli ochotni podstoupit performance celým žižkovským tunelem.

Nemalé díky náleží také mému muži, který mi dává prostor se věnovat mým vlastním uměleckým projektům, i když je to někdy dlouho do noci nebo od brzkého rána.

A děkuji svojí korektorce za to, že našla všechny čárky, tam, kde být měly i tam, kde být neměly a rozmotala i ta nejzamotanější souvětí.

Věřím, že se mi podařilo vytvořit dílo, které nese sdělení, a že se mi v rámci této teoretické části práce podařilo ho přiblížit i z jiných než diváckých perspektiv.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Knižní a periodická literatura

TROJAN, Jan; *Vyjadřovací prostředky elektroakustické hudby v kontextu multimediální tvorby*; Hudba a multimédia: sborník studií. Vyd. 1. Praha: Triga pro Akademii múzických umění v Praze, 2010. ISBN 978-80-904506-2-2

VALOCH, Jiří. *Partitury - grafická hudba, fónická poezie, akce, parafráze, interpretace*. Praha: Jazzová sekce, 1980. Jazz Petit.

VLACHÝ, Václav. *Praxe zvukové techniky*. Praha: Muzikus, 1995. ISBN 80-901537-6-3.

MAREK, Vlastimil. *Tajné dějiny hudby: zvuk a ticho jako stav vědomí*. Praha: Eminent, c2000. ISBN 80-7281-037-5.

BLÁHA, Ivo. *Zvuková dramaturgie audiovizuálního díla*. Vyd. 1. Praha: Akademie múzických umění, 1995. ISBN 80-85883-04-X.

Internetové zdroje

<http://www.sonicity.cz/cs/cs/obecne-informace> vyhledáno 14.4.2016

www.acousticecology.org/writings/listenup.html vyhledáno 14.4.2016

https://en.wikipedia.org/wiki/Field_recording vyhledáno 21.4. 2016

https://en.wikipedia.org/wiki/Acoustic_ecology vyhledáno 21.4.2016

RESUMÉ

In this thesis my topic is Media and Experiment.

For this work I chose the experiment with sound and I bound it with a specific place, with Žižkovský tunel – the tunnel in Prague, that connects two neighborhoods and is only a walking path. It's cca 300 meters long and it is a very specific place with its appearance, atmosphere and acoustics.

Based on this I created an audiovisual installation consisting of two parts.

The main part is the sound composition. It consists of different field-recordings taken in the tunnel. It is the more narrative part of my work with many details, presenting various noises and parts of dialogs. It's 6-channel sound and it will be reproduced on 5.1 surround system.

The second part of installation is the video, consisting of 6 different shots combined into one. This creates quite an abstract image. The principle of the video is also based on 5.1 surround system – cameras are moving forward in the tunnel taking still the same viewpoint. The viewpoints are based on positions of each speaker in 5.1.

Both of these parts will be installed into one dark and quiet room. It will create a kind of sound environment. Having such a complex surround sound and video being played just in the small digital photo frame creates obvious contrast.

The goal of installation is to present the essence of the specific atmosphere of Žižkovský tunel in the gallery environment. The emphasis is on the detailed, complex sound. The sound part will also be presented on the internet to be more accessible.

In this theoretical part of thesis I am describing my previous art works, then I am writing about the whole process of creating this audiovisual installation and about its technical specifications. There is also a brief introduction into theoretical terms, that are important for me such as acoustic ecology, soundscape, field-recording and environment.

Seznam příloh

Příloha 1

fotodokumentace nahrávání klíčení k instalaci do Světovaru

Příloha 2

screenshot z videozáznamu performance v kostele sv. Apoleny u Málkova

Příloha 3

jedna z fotografií ze série Otisky

Příloha 4

fotodokumentace projektu Spřádání

Příloha 5

mapa s vyznačením Žižkovského tunelu

Příloha 6

Žižkovský tunel

Příloha 1

fotodokumentace nahrávání klíčení k instalaci do Světovaru⁸

8 Foto autorka

Příloha 2

screenshot z videozáznamu performance v kostele sv. Apoleny u Málkova

Příloha 3
jedna z fotografií ze série Otisky

Příloha 4
fotodokumentace projektu Sprádání⁹

9 Foto autorka

Příloha 5
mapa s vyznačením Žižkovského tunelu¹⁰

¹⁰ <https://mapy.cz/s/D7Y3>

Příloha 6

Žižkovský tunel¹¹

¹¹ Foto autorka